

BEATA BAZELI, Doctor Phd, Prodziekan,
E-mail: b.bazeli@kpsw.edu.pl
ORCID: 0000-0002-3352-1376

PETRO GUDZ, dokt.hab., prof.
E-mail: pitgudz@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3652-1153

PATRYK KRZEMIENIEWSKI, magister,
E-mail: patrykkrzemieniewski@gmail.com
Wydziału prawa, administracji i ekonomii,
Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa,
ul. Toruńska 55-57/7B, 85-001 Bydgoszcz Polska

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТУ ГМІНИ ХОДЗЄЖ В 2014-2018 РОКАХ

Актуальність. Актуальність дослідження питань формування і використання бюджету гміни викликана потребою збалансованого просторового розвитку та узгодженої програми дій в межах європейської політики стратегічного розвитку. Тому напрям досліджень від регіоналізації до локалізації економічного розвитку є необхідною передумовою SMART-спеціалізації регіонів.

Мета та завдання. Метою статті є аналіз та оцінка впливу процесу формування та використання бюджету гміни на економічний розвиток території на прикладі гміни Ходзєж та генерування пропозицій для збалансованого бюджетного процесу для інших територіальних громад.

Результати. В рамках визначеного правового поля адміністрування публічними фінансами в Польщі виняткової ваги набуває процес публічності й прозорості його формування та використання, у тому числі для гміни. Основними напрямками адміністрування є вирішення завдань господарчих, інвестиційних, суспільних і поточних. Основними статтями доходу польських низових рівнів територіальної громади є власні доходи, субвенції, цільові дотації уряду. Кошти Європейського Союзу, кошти з-поза меж Польщі, які не підлягають поверненню. Планування доходів і витрат дає можливість визначати пріоритети та реалізовувати інвестиційні стратегії розвитку гміни. Упродовж 2014-2018 років послідовно зростають доходи: у 2016 році наступило зростання цих доходів з приблизно 8 млн золотих; у 2017 р. можна відмітити наступне виразне зростання дотацій і дотації в межах дофінансування ресурсів на суспільну допомогу з метою реалізації нової урядової програми з назвою „Сім'я 500 плюс”. З метою аналізу структури доходів бюджету гміни застосовано індикатори структури: індикатор участі власних доходів в доходах всього бюджету; індикатор величини участі в доходах з податків; індикатор участі дотацій і дотації в доходах бюджету. Індикатор участі власних доходів в доходах всього бюджету гміни скоротився в 2014-2018 році склав 35,03% до 25, 17% внаслідок скорочення дотацій і субвенцій – публічні фінансова політика спрямована на те, щоб гміни заробляли кошти, а не були утриманнями.

Аналіз видатків за останні п'ять років показав, що на першому місці серед витрат знаходяться видатки на утримання адміністрації; на другому - поточні видатки та інші видатки, до складу яких входять видатки, пов'язані з реалізацією статутних завдань, платежі у цільові фонди, а також видатки на фінансові програми розвитку гміни. Третя стаття витрат пов'язана із забезпеченням потреб фізичних осіб – мешканців громади: соціальні виплати, допомога тощо. Позитивним кроком з 2017 р. є значне зростання майнових видатків, витікаюче із збільшення інвестицій бюджету у рамках реалізації проекту розвиток низько емісійної стратегії міста. Прикладом подібної стратегії є У рамках проекту закуплено 5 автобусів, перебудовано лінію міської комунікації а також введено в дію систему міського велосипеда. Інвестиція та має на меті поліпшення якості життя в місті, а також зменшення засмічення середовища. Результатом аналізу бюджету стало зіставлення фінансових результатів міської гміни Ходзєж в 2014-2018 роках показало, що бюджетний дефіцит в гміні наступив в 2017-2018 рр. – від 4,25 до 3,69 %, що був спричинений збільшеними інвестиціями з власних доходів, які у попередні роки закривалися бюджетними надлишками. Найбільший надлишок був досягнутий в 2015 році, виносила вона 6 215 333,02 злотих і складала аж 11% загальних доходів цього року.

Висновки. Оцінюючи раціональність виконання видатків вважаємо, що міська гміна ходзєж правильно визначає і спрямовує ресурси, призначені на поточні завдання. На поточний період гміна володіє вільними ресурсами, які дають можливості потенціальних інвестицій. Інвестиційне поліпшення створює передумови

для покращення якості життя в місті, створює нові робочі місця праці і привертає нових потенційних інвесторів.

Ключові слова: публічне управління, публічні фінанси, бюджет гміни, структура доходів і видатків, економічний розвиток гміни

BEATA BAZELI,
Doctor Phd, Prodziekan,
E-mail: b.bazeli@kpsw.edu.pl
ORCID: 0000-0002-3352-1376

PETRO GUDZ,
Dr.Sc. (Economics), Prof.
E-mail: pitgudz@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3652-1153

PATRYK KRZEMIENIEWSKI,
master's degree,
E-mail: patrykkrzemieniewski@gmail.com
Kujawy and Pomorze University in Bydgoszcz
Department of right, administration and economy
str. Torunska 55-57/7B, 85-001 Bydgoszcz Polska

ANALYSIS OF FORMING AND USE OF BUDGET OF GMINI OF CKHODZIEZH IN 2014-2018

Topicality. Actuality. Actuality of research of questions of forming and use of budget of gmini is caused the necessity of the balanced spatial development and concerted program of actions within the limits of the European policy of strategic development. Therefore direction of researches from revivifying to localization of economic development is necessary pre-condition of SMART-specialization of regions.

Aim and tasks. The purpose of the article is an analysis and estimation of influence of process of forming and use of budget of gmini on economic development of territory on the example of gmini of Khodzezeh and generating of suggestions for the balanced budgetary process for other territorial societies.

Research results. Within the framework of the certain legal field of administration public finances the process of publicness and transparency of his forming and use acquires in Poland of exceptional weight, including for gmini. Basic directions of administration is a decision of tasks economic, investment, public and current. The principal items of profit of the Polish basilar levels of territorial society are own profits, subvencii, having a special purpose grants of government. money of European Union, money z-pozą the limits of Poland, which are not subject returning. Planning of profits and charges is given by possibility to determine priorities and realize investment strategies of development of gmini. During 2014-2018 profits grow consistently: in 2016 year growth of these profits came from approximately 8 million gold; in 2017 it is possible to mark next expressive growth of grant and grant within the limits of dofinansowania . resources for public help with the purpose of realization of the new governmental program with the name of „Sim"ya 500 plus”. With the purpose of analysis of structure of earnings of budget of gmini the indicators of structure are applied: an indicator of participation of own profits is in the profits of all budget; an indicator of size of participating is in profits from taxes; an indicator of participation of grant and grant is in the profits of budget. The indicator of participation of own profits in the profits of all budget of gmini grew short in 2014-2018 year was 35,03% to 25, 17% as a result of reduction of grants and subvenciy – public a financial policy is directed on that gmini was earned by a money, but not were on maintenance.

The analysis of charges rotined for the last five years, that on the first place among charges there are charges on maintenance of administration; on the second are current outlays and other charges which charges enter in the complement of, pov"yazani with realization of regulation tasks, payments in having a special purpose funds, and also charges, on the financial programs of development of gmini.. The third item of expenses is related to providing of necessities of physical persons – inhabitants of society: social payments, help, and others like that. A positive step from 2017 considerable growth of property charges, effluent from the increase of investments of budget within the framework of realization of project development low of emission strategy of city, is. The example of similar strategy is 5 busses zakupleno Within the framework of project, the line of city communication is reconstructed and also the system of city bicycle is brought into an action. Investment and has for an object improvement of quality of life in town, and also diminishing of obstruction of environment. The result of analysis of budget was become by comparison of financial results of city gmini of Khodzezeh in 2014-2018 years rotined that a budgetary deficit in gmini had come in 2017-2018 –

from 4,25 to 3,69 %, that was caused megascopic investments from own profits, which in previous years was closed budgetary surpluses. Most surplus was attained in 2015 year, it took away 6 215 333,02 zlotikh and made azh 11% total revenues this year.

Conclusion. Estimating rationality of implementation of charges consider that city gmina of khodzezkh correctly determines and sends resources, appointed on active jobs. On a current period gmina owns free resources which give possibility of potential investments. An investment improvement creates pre-conditions for the improvement of quality of life in town, creates the new workplaces of labour and attracts new potential investors.

Keywords: public management, public finances, budget of gmini, structure of earnings and charges, economic development of gmini

ANALIZA FORMOWANIA I WYKORZYSTANIA BUDŻETU GMINY CHODZIEŻ W LATACH 2014-2018

Postawienie problemu i jej związek z ważnymi naukowymi i praktycznymi zadaniami. Gmina jest podstawową jednostką samorządu terytorialnego w Polsce. Jej korzenie sięgają aż czasów średniowiecza. Na przełomie ostatnich kilkudziesięciu lat wykształciła się jej nowoczesna postać. Gmina wykonuje szczegółowo określony w ustawach zakres zadań publicznych we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność. Przede wszystkim gmina powinna dbać o rozwiązywanie problemów lokalnej społeczności. Realizuje także zadania z zakresu administracji rządowej lub na podstawie porozumień z organami tej administracji. Pojawia się więc tutaj podstawowy problem towarzyszący właściwie każdej decyzji ekonomicznej. Mianowicie, nieograniczone potrzeby zgłaszane przez każdego mieszkańca gminy konkurują ze sobą o ograniczone środki przeznaczone na ich realizację. Aby umożliwić gminie realizację tych działań potrzebne są odpowiednie narzędzia. Jednym z nich jest budżet, czyli roczny plan dochodów i wydatków stanowiący podstawę gospodarki finansowej gminy.

Analiza ostatnich publikacji po problemie. Kształtowanie i użycie budżetów dołowego ogniwa miejscowego samorządu w Polsce rozpatruje się w literaturze przeważnie w kontekście publicznych finansów, z analizą wyraźnej struktury finansowania z budżetów wyższego poziomu Błaszko A.[1], Wernik A.[2], Woźniak B. [3], Alińska A. [4]. Niemała ilość naukowych prac jest poświęcona współfinansowaniu jednostek miejscowej i lokalnej gospodarki, małych i drobnych firm [5]. Na proces kształtowania dochodów gmin i inwestycyjnych kosztów istotną rolę odgrywają koszty Europejskiego Związku. Na ten kształt w polskiej literaturze ekonomicznej przeprowadzono niemało badania odnośnie do administrowania tych kosztów, mechanizmu współdziałania w finansowaniu infrastruktury projektów gmin, powiatów, województw [6-9]. Regionalny aspekt europejskiego finansowania jest otwartym i przejrzystym [10-11].

Wyodrębnianie nierozstrzygniętych wcześniej części ogólnego problemu. Jednocześnie pierwotny poziom budżetowego procesu nie jest przedmiotem systemowych badań wskutek dużej dyferencjacji gmin, a także europejską ekonomiczną polityką regionalizacji, a nie lokalizacji ekonomicznego obszaru - Europa regionów. Dlatego ciekawym jest badanie miejscowych możliwości gmin dla kształtowania jednolitej wizji regionalnego obszaru w jego pstrokacizmie i różnorodności. Właśnie ten argument pobudził do danego badania.

Formułowanie celi badania. Celem artykułu jest ocena struktury budżetu gminy miejskiej Chodzież z punktu widzenia źródeł dochodów i wydatków, które autor identyfikuje w ujęciu dynamicznym na przestrzeni lat 2014-2018. Ponadto podjęto próbę dokonania oceny racjonalności wykonywania budżetu w zaprezentowanym okresie.

Artykuł został napisany na podstawie współczesnej literatury, poruszającej problematykę jednostek samorządu terytorialnego oraz finansów publicznych. Wykorzystano również obowiązujące w polskim prawie ustawy oraz uchwalone przez władze gminy miejskiej Chodzież uchwały budżetowe i zarządzenia.

Referowanie głównych wyników i ich uzasadnienia. Budżet gminy jest rocznym, przymusowym i samorządowym planem finansowym. Zatwierdzany jest on w trybie uchwały budżetowej przez radę gminy i wykonywany przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Budżet to instrument planowany na rok następny [12]. Podstawowe regulacje, które dotyczą budżety gminy zawarte są w ustawie z 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych. Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym oraz ustawa o finansach publicznych nadaje radzie gminy kompetencje dotyczące uchwalania i zmiany budżetu oraz sporządzenia sprawozdania z jego wykonania. Jednakże zmiany budżetowe nie mogą obejmować zmniejszenia dochodów, zwiększenia deficytu a także zwiększenia wydatków. Obie ustawy nadają także kompetencje wójtowi dotyczące sporządzenia projektu budżetu oraz wykonania go. Proces działań nad budżetem dzieli się na etapy: projektowanie, uchwalanie, realizacja, kontrola. Pierwszy i trzeci etap

pozostawiony jest do właściwości wójta a drugi i czwarty do rady gminy. Budżet gminy obejmuje: dochody – są to prognozy wielkości wpływów do budżetu gminy, oraz wydatki – nie obejmują rozchodów oraz wydatków finansowych z dochodów własnych jednostek budżetowych, wielkość wydatków jest limitem, którego nie można przekroczyć.

W budżecie lokalnym swoje odzwierciedlenie mają zadania wykonywane przez jednostki lokalne. Dotyczą one zadań gospodarczych, inwestycyjnych, społecznych i bieżących. Do zadań społecznych zaliczamy zadania socjalne, zadania dotyczące ochrony zdrowia oświaty oraz zadań związanych z kulturą i sztuką. Planowanie finansowe daje możliwość ustalenia priorytetów w działalności inwestycyjnej oraz realizacji strategii rozwojowej. „Dochodami budżetu gminy są: dochody własne, subwencje, dotacje celowe, środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej” [13].

„Wybrane źródła dochodów własnych gminy: wpływy z podatków: od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, wpływy z opłat: skarbowej, targowej, miejscowej, uzdrowskiej itp., dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe oraz wpłaty od gminnych zakładów budżetowych, dochody z majątku gminy, spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy, dochody z kar pieniężnych i grzywien, dochody uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, odsetki, dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego, subwencje” [14].

Samorząd gminny wykonuje różne zadania publiczne. Przede wszystkim są to zadania służące zaspokajaniu potrzeb obywateli. Takie zadania są realizowane jako zadania własne. Ponadto państwo może zlecić gminie wykonanie innych zadań, które gmina zrealizuje jako zadania zlecone. Pieniężnym odzwierciedleniem realizacji tych zadań są wydatki publiczne, które dzielą się na wydatki na zadania:

własne – finansowane z dochodów własnych gminy, dotacji i subwencji,

zlecone – finansowane z dotacji celowych,

realizowane wspólnie z innymi jednostkami samorządowymi,

na pomoc finansową lub pomoc rzeczową dla innych jednostek samorządu terytorialnego.

Wydatki gminy można także podzielić na „wydatki bieżące – wydatki jednostek budżetowych (np. wynagrodzenia), wydatki związane z obsługą długu jednostki samorządowej, świadczenia na rzecz osób fizycznych, dotacje na zadania bieżące, wypłaty z tytułu poręczeń i gwarancji udzielonych przez jednostkę samorządu terytorialnego oraz wydatki majątkowe czyli inwestycje” [15].

Struktura dochodów i wydatków gminy miejskiej Chodzież w latach 2014-2018. Zamieszczone w tym rozdziale dane przedstawiają plan oraz wykonanie dochodów i wydatków gminy miejskiej Chodzież w latach 2014-2018. Wykonywane są one w ramach działów, które opisane są w klasyfikacji działów budżetowych. Największe dochody gmina uzyskuje z działów: 700. Gospodarka mieszkaniowa, 756. Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej, 758. Różne rozliczenia, 852. Pomoc społeczna, 926. Kultura fizyczna (tabela 1, rys.1).

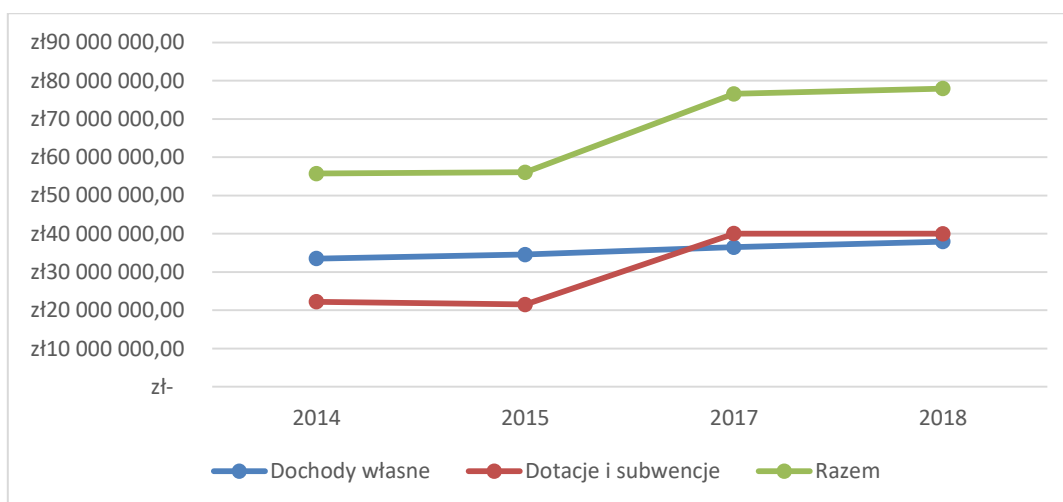
Przedstawione tabela wraz z wykresem obrazują dochody budżetu miasta Chodzieży w latach 2014-2018. Zostały one rozbite na dochody własne oraz dotacje i subwencje. Z wykresu można zaobserwować sukcesywny wzrost dochodów własnych, które pochodzą z różnych źródeł, są to m.in. wpływy z lokalnych podatków, czynszów, opłat za użytkowania wieczyste, udział w dochodach z podatków od osób fizycznych i prawnych. Największe wpływy własne gmina uzyskuje z tytułu podatków i opłat, które stanowią około 50% wszystkich dochodów na zadania własne.

Tabela 1.

Dochody budżetu gminy miejskiej Chodzież w latach 2014-2018 (w złotych) [16-20]

	2014	2015	2016	2017	2018
Plan po zmianach	55 211 691,10	55 823 315,09	67 543 656,40	81 443 852,39	82 607 706,23
Wykonanie, w tym:	55 719 667,81	56 055 446,35	65 811 994,25	76 551 586,56	77 929 714,28
Dochody własne	19 516 558,80	19 544 804,08	19 360 400,57	19 599 978,73	19 613 099,82
Udział w podatkach PIT i CIT	13 982 428,56	15 018 671,57	16 009 464,02	16 900 939,54	18 337 150,18
Dotacje, subwencje	22 220 680,45	21 491 970,70	30 442 129,66	40 050 668,29	39 979 464,28
% realizacji	100,90%	100,40%	97,40%	93,99%	94,33%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Sprawozdanie z wykonania budżetu miasta Chodzieży w latach 2014-2018

Rysunek 1 Struktura dochodów budżetu gminy miejskiej Chodzież w latach 2014-2018 z podziałem na dochody własne oraz dotacje i subwencje (Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Sprawozdanie z wykonania budżetu miasta Chodzieży w latach 2014-2018)

Drugą co do wielkości pozycją w dochodach są różne rozliczenia, których udział w dochodach z roku na rok sukcesywnie wzrasta. Wysoki udział w dochodach na przestrzeni lat 2014-2018 mają także wpływy z gospodarki mieszkaniowej, wpływy z świadczeń i dotacji z zakresu pomocy społecznej oraz występujące w niektórych latach wpływy z zakresu transportu i łączności. Pozostałe kategorie dochodów stanowią niewielką część całości dochodów w danym roku. W przypadku dotacji i subwencji, głównymi źródłami ich pozyskiwania są dochody z zakresu administracji publicznej oraz z zakresu pomocy społecznej. Dochody te na przestrzeni lat 2014-2018 sukcesywnie wzrastają. W roku 2016 nastąpił wzrost tych dochodów o około 8 mln złotych. W roku następnym można zaobserwować kolejny wyraźny wzrost dotacji i subwencji. Wzrosty te są spowodowane zwiększonymi środkami na pomoc społeczną, w celu realizacji nowego rządowego programu o nazwie „Rodzina 500 plus”.

Obok dochodów budżetowych gminy występują wydatki, które gmina ponosi realizując zadania własne oraz zadania zlecone. Przedstawione w tym rozdziale dane liczbowe oraz wykresy zawierają plan oraz wykonanie wydatków gminy Chodzież w latach 2014-2018 (tabela 2, rys.2).

Tabela 2.

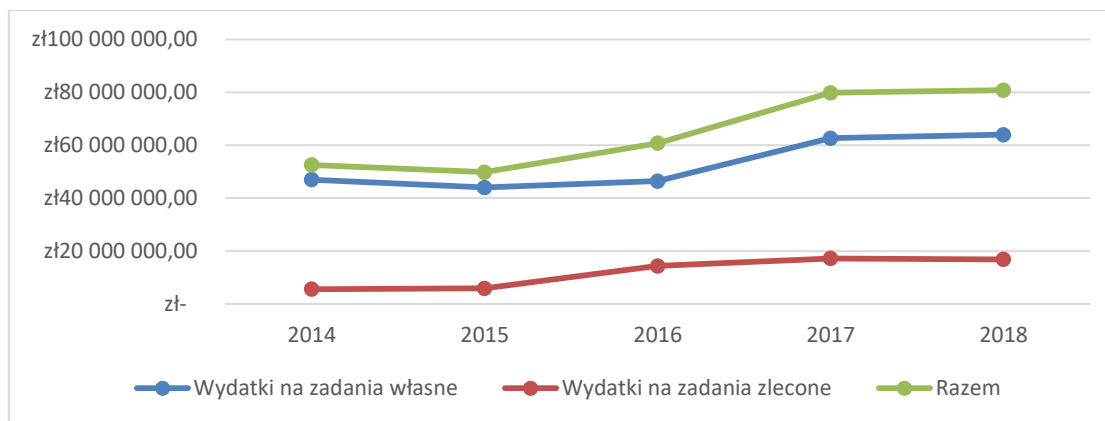
Wydatki budżetu gminy miejskiej Chodzież w latach 2014-2018 (w złotych)

	2014	2015	2016	2017	2018
Plan po zmianach	57 681 868,27	55 451 528,80	67 289 412,00	88 156 873,04	86 771 205,41
Wykonanie, w tym:	52 555 791,35	49 840 113,33	60 744 252,20	79 808 721,06	80 805 242,47
na zad. własne	46 984 523,98	43 977 102,61	46 417 757,67	62 627 088,59	64 004 734,49
na zad. zlecone	5 571 267,37	5 863 010,72	14 326 494,53	17 181 632,47	16 800 507,98
% realizacji	91,10%	89,90%	90,30%	90,53%	93,12%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Sprawozdanie z wykonania budżetu miasta Chodzieży w latach 2014-2018

Przedstawiony wykres oraz powyższe dane liczbowe zawarte w tabelach obrazują wydatki budżetu miasta Chodzieży w latach 2014-2018. Zostały one rozbite na wydatki na zadania własne oraz zadania zlecone (tabela 3, rys.3).

W roku 2017 następuje znaczący wzrost wydatków na zadania własne (o około 16 mln złotych). W roku następnym utrzymują się na podobnym poziomie jak w roku 2017. Wzrost ten jest spowodowany realizacją inwestycji wspierającej rozwój strategii niskoemisyjnej na terenie miasta Chodzieży. W ramach projektu zakupiono 5 autobusów, przebudowano linię komunikacji miejskiej oraz uruchomiono system roweru miejskiego. Rozpatrując wydatki na zadania zlecone w latach 2014-2015 utrzymują się na podobnym

Rysunek 2 Struktura wydatków budżetu gminy miejskiej Chodzież w latach 2014-2018 z podziałem na wydatki na zadania własne i zlecone (Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Sprawozdanie z wykonania budżetu miasta Chodzież w latach 2014-2018).

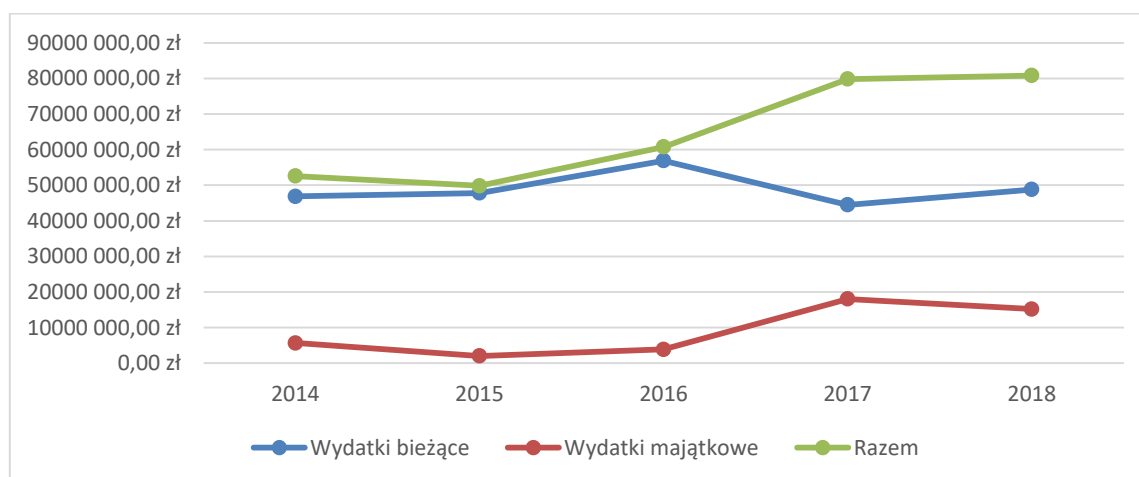
Tabela 3

Wydatki budżetu miasta Chodzież w latach 2014-2018 z podziałem na wydatki bieżące i wydatki majątkowe

Rok	Wydatki bieżące	Wydatki majątkowe	Razem
2014	46 874 089,77 zł	5 681 701,58 zł	52 555 791,35 zł
2015	47 794 154,66 zł	2 045 958,67 zł	49 840 113,33 zł
2016	56 880 745,68 zł	3 863 506,52 zł	60 744 252,20 zł
2017	61 765 750,17 zł	18 042 970,89 zł	79 808 721,06 zł
2018	65 611 674,42 zł	15 193 568,05 zł	80 805 242,47 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Sprawozdanie z wykonania budżetu miasta Chodzież w latach 2014-2018

Z wykresu można zaobserwować, że wydatki na zadania własne znacznie przewyższają wydatki na zadania zlecone. Wydatki na zadania własne w latach 2014-2016 utrzymują się na podobnym poziomie.

Rysunek 3 Struktura wydatków budżetu gminy miejskiej Chodzież w latach 2014-2018 z podziałem na wydatki bieżące oraz wydatki majątkowe (Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Sprawozdanie z wykonania budżetu miasta Chodzież w latach 2014-2018).

Poziomie. W 2016 roku wydatki te wzrastają o prawie 10 mln złotych i w kolejnych latach wzrastają do około 17 mln złotych rocznie. Tak znaczące zwiększenie się wydatków tej kategorii wynika z realizacją nowego rządowego programu „Rodzina 500 plus”. Na przestrzeni lat 2014-2016 głównymi źródłami wydatków gminy miejskiej Chodzież, są wydatki z zakresu oświaty i wychowania. Drugą co do wielkości kategorią wydatków są wydatki z zakresu pomocy społecznej. Powyższy wykres wraz z tabelą przedstawiają wydatki gminy miejskiej Chodzież w latach 2014-2018 z podziałem na wydatki bieżące i wydatki

majątkowe. Przedstawione w latach 2016-2014 wydatki majątkowe to w głównej mierze inwestycje oraz zakupy inwestycyjne dokonywane przez gminę. W porównaniu z dochodami bieżącymi stanowią niewielką część ogólnych wydatków, a w 2015 roku wydatki te zmalały ponad dwukrotnie. Z kolei wydatki bieżące od początku badanego okresu rosną. W roku 2017 nastąpił znaczny wzrost wydatków majątkowych, wynikający ze zwiększonych inwestycji miasta w ramach realizacji projektu wspierającego rozwój strategii niskoemisyjnej na terenie miasta.

Rozpatrując wydatki bieżące w latach 2014-2015 utrzymują się na podobnym poziomie. Od roku 2016 występuje wyraźny wzrost wydatków bieżących. Wynika to między innymi z realizacji wspomnianego wcześniej nowego programu rządowego „Rodzina 500 plus”.

Najobszerniejszą kategorią w wydatkach bieżących są zobowiązania z tytułu wynagrodzeń pracowników różnych instytucji podlegających gminie miejskiej Chodzież. Drugą obszerną kategorią wydatków bieżących są pozostałe wydatki bieżące, w których skład wchodzi wydatki związane z realizacją zadań statutowych, wpłaty na fundusze celowe oraz wydatki na programy finansowe. Kolejną kategorią wydatków bieżących są świadczenia na rzecz osób fizycznych. Są to wszelkie świadczenia o charakterze jednostronnym niebędące wynagrodzeniami. Pozostałe kategorie wydatków bieżących czyli są niewielką częścią wydatków bieżących.

Ocena sytuacji ekonomicznej gminy miejskiej Chodzież w latach 2014-2018. Przeprowadzenie analizy i oceny sytuacji ekonomicznej gminy wymaga znajomości źródeł dochodów i wydatków jednostki samorządu terytorialnego. Przedstawione dane pozwolą na wykonanie analizy i oceny sytuacji ekonomicznej gminy miejskiej Chodzież w latach 2014-2018.

Analizę struktury dochodów budżetu gminy można dokonać stosując wskaźniki struktury. W tym celu można zastosować następujące wskaźniki:

wskaźnik udziału dochodów własnych w dochodach budżetu ogółem

$$WDW = (\text{dochody własne} / \text{dochody ogółem}) \times 100$$

wskaźnik wielkości udziału w dochodach z podatków stanowiących dochód budżetu państwa w dochodach ogółem (podatek PIT i CIT)

$$WUD = (\text{wartość udziału w podatkach PIT i CIT} / \text{dochody ogółem}) \times 100$$

wskaźnik udziału dotacji i subwencji w dochodach budżetu ogółem

$$WDS = (\text{dotacje i subwencje ogółem} / \text{dochody ogółem}) \times 100 \text{ (tabela 5).}$$

Wskaźnik udziału dochodów własnych w dochodach ogółem budżetu gminy w roku 2014 wyniósł 35,03%. Oznacza to, że na 1 złotówkę ogólnych dochodów budżetu gminy przypada około 35 groszy dochodów własnych. Niestety, w kolejnych latach wskaźnik ten ulega zmniejszeniu, z powodu zwiększających się dotacji i subwencji. W badanym okresie wskaźnik ten zmalał w 2018 o 10 punktów procentowych w porównaniu z rokiem 2014. Pomimo spadku udziału tego typu dochodów spowodowanego zwiększonymi dotacjami celowymi, dochody własne gminy miejskiej Chodzież stanowią około 30% ogółu dochodów (tabela 4).

Tabela 4

Procentowy udział poszczególnych rodzajów dochodów w dochodach

Rok	WDW	WUD	WDS	Razem
2014	35,03%	25,09%	39,88%	100,00%
2015	34,87%	26,79%	38,34%	100,00%
2016	29,42%	24,33%	46,26%	100,00%
2017	25,60%	22,08%	52,32%	100,00%
2018	25,17%	23,53%	51,30%	100,00%

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Sprawozdanie z wykonania budżetu miasta Chodzieży w latach 2014-2018

Wskaźnik wielkości udziału w dochodach z podatków stanowiących dochód budżetu państwa w dochodach w roku 2014 wyniósł 25,09%. Oznacza to, że na 1 złotówkę ogólnych dochodów budżetu przypada około 25 groszy dochodów z udziału w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa. W badanym okresie wskaźnik ten oscyluje między 22% - 27%. Największą różnicę można zaobserwować między rokiem 2015 a 2016. Wynosi ona 2,46 punktu procentowego. Spadek wartości tego wskaźnika może

oznaczać, że wpływy z podatków dochodowego PIT i CIT w gminie zmniejszyły się. Oznaczało by to, że zmniejszyła się liczba osób pracujących lub zmniejszyła się liczba przedsiębiorstw, w konsekwencji tego wzrosłaby stopa bezrobocia, lub osiągnane przez pracujących bądź też przez przedsiębiorstwa dochody są niższe. Obie te sytuacje wskazywałyby na to, że gmina nie jest nastawiona na rozwój lokalnego rynku.

W przypadku gminy miejskiej Chodzież wartości tego wskaźnika utrzymują się na w miarę równym poziomie. Z jednej strony jest to dobra sytuacja, ponieważ oznacza to, że mieszkańcy miasta pozostają aktywni zawodowo a przedsiębiorstwa są rentowne. Z drugiej jednak strony, utrzymywanie się tego wskaźnika na równym poziomie oznacza, że działania podejmowane władze miasta w kierunku zwalczania bezrobocia oraz tworzenia nowych miejsc pracy są niewystarczające. W tym przypadku spadek wartości wskaźnika jest spowodowany zwiększonymi dotacjami i subwencjami.

Wskaźnik udziału dotacji i subwencji w dochodach budżetu ogółem w roku 2014 wyniósł 39,88%. Oznacza to, że na 1 złotówkę dochodów ogółem przypada prawie 40 groszy dotacji i subwencji. Wskaźnik ten w badanym okresie wykazuje spore różnice. W badanym okresie wskaźnik ten sukcesywnie wzrasta do poziomu ponad 50% dochodów. Następuje to w roku 2017. Oznacza to, że gmina uzyskuje większe dochody z dotacji, niż potrafi sama wygenerować.

Wzrost wartości tego wskaźnika może oznaczać większą atrakcyjność gminu, jako podmiotu, który potrafi przyciągnąć inwestorów na swój teren. Spadek wskaźnika z kolei oznacza słabnącą atrakcyjność dla potencjalnych inwestorów. Ponadto wzrost udziału dotacji i subwencji w budżecie gminy może oznaczać zmniejszającą się samodzielność jednostki w określaniu zadań, które jest ona stanie finansować. W przypadku miasta Chodzież, wzrost wartości tego wskaźnika od roku 2016 nie jest spowodowany rosnącą atrakcyjnością dla inwestorów, a z konieczności realizacji nowego programu rządowego z zakresu pomocy społecznej. Jednocześnie w małym stopniu samodzielność finansowa gminy pogorszyła się.

Zaplanowanie i racjonalne wykonanie wydatków są najtrudniejszymi etapami konstrukcji i wykonania budżetu gminy. Na etapie planowania, największą trudność sprawia ustalenie racjonalnej alokacji środków na wszystkie zgłaszane potrzeby. Występuje tutaj problem, który towarzyszy niemalże każdej decyzji ekonomicznej – nieograniczone potrzeby „walczą” między sobą o ograniczone środki przeznaczone na ich realizację.

Analizę struktury wydatków budżetu gminy można dokonać stosując następujące wskaźniki struktury:

wskaźnik udziału wydatków bieżących w wydatkach ogółem

$$WZD = (\text{wydatki bieżące} / \text{wydatki ogółem}) \times 100$$

wskaźnik udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem

$$WZM = (\text{wydatki majątkowe} / \text{wydatki ogółem}) \times 100 \text{ (tabela 5).}$$

Tabela 51

Procentowy udział poszczególnych rodzajów wydatków w wydatkach ogółem w mieście Chodzież

Rok	WZD	WZM	Razem
2014	89,19%	10,81%	100%
2015	95,89%	4,11%	100%
2016	93,64%	6,36%	100%
2017	77,39%	22,61%	100%
2018	81,20%	18,80%	100%

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Sprawozdanie z wykonania budżetu miasta Chodzież w latach 2014-2018

Wskaźnik udziału wydatków bieżących w wydatkach ogółem w roku 2014 wyniósł 89,19%. Oznacza to, że na 1 złotówkę wydatków ogółem przypada około 89 groszy wydatków bieżących. W badanym okresie wskaźnik ten mieści się w przedziale 77%-96% Wartość najmniejszą osiąga w roku 2017, natomiast wartość największą w roku 2015. Największy wzrost tego wskaźnika nastąpił na przełomie lat 2016-2017 – o 16,25 punktu procentowego. Wynika to z faktu, że nastąpił rozwój inwestycji na terenie miasta.

Wskaźnik udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem w roku 2014 wyniósł 10,81%. Oznacza to, że na 1 złotówkę wydatków ogółem przypada prawie 11 groszy wydatków majątkowych. Niestety w latach 2014-2016 wskaźnik ten nie osiąga wysokich wartości. Wynika to z faktu, iż wydatki na inwestycje w tym okresie są niewielkie. Inwestycje przeprowadzane w latach 2014-2016 w głównej mierze mają na celu przebudowę siatki dróg, budynków oświatowych lub obiektów rekreacyjnych W 2017 roku

wydatki inwestycyjne wzrosły prawie czterokrotnie. Jest to spowodowane realizacją inwestycji wspierającej rozwój strategii niskoemisyjnej na terenie miasta Chodzieży. W ramach projektu zakupiono 5 autobusów, przebudowano linię komunikacji miejskiej oraz uruchomiono system roweru miejskiego. Inwestycja ta ma na celu poprawę jakości życia w mieście oraz zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska.

Ostatnim elementem analizy budżetu gminy miejskiej Chodzież, jest przedstawienie wyników finansowych budżetów zawartych w badanym okresie (tabela 6).

Tabela 6

Zestawienie wyników finansowych gminy miejskiej Chodzież w latach 2014-2018

Rok	Dochody	Wydatki	Deficyt/Nadwyżka	Udział nadwyżki w dochodach ogółem
2014	55 719 667,81 zł	52 555 791,35 zł	3 163 876,46 zł	5,68%
2015	56 055 446,35 zł	49 840 113,33 zł	6 215 333,02 zł	11,09%
2016	65 811 994,25 zł	60 744 252,20 zł	5 067 742,05 zł	7,70%
2017	76 551 586,56 zł	79 808 721,06 zł	-3 257 134,50 zł	-4,25%
2018	77 929 714,28 zł	80 805 242,47 zł	-2 875 528,19 zł	-3,69%

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Sprawozdanie z wykonania budżetu miasta Chodzież w latach 2014-2018

Z danych wynika, że deficyt budżetowy w gminie wystąpił w roku 2017 i 2018. Wykazany w tym okresie deficyt może być spowodowany znacząco zwiększonymi inwestycjami. Lata 2014-2016 zamykały się nadwyżkami budżetowymi. Największa nadwyżka została osiągnięta w roku 2015, wynosiła ona 6 215 333,02 zł i stanowiła aż 11% ogólnych dochodów tego roku.

Wnioski i perspektywy późniejszych badań. Celem pracy było wykazanie głównych źródeł dochodów i wydatków gminy miejskiej Chodzież w okresie lat 2014-2018 oraz ocena racjonalności wykonywania budżetu. Rozpoczynając od dochodów, gmina bezpiecznie i prawidłowo szacowała plany finansowe dotyczące dochodów. Wynika to z faktu, iż wykonanie dochodów w przedstawionym okresie nie schodziło poniżej 93% planu. Ponadto, zarówno dochody własne, jak i dotacje i subwencje z roku na rok zwiększały się. Oznacza to, że gmina bezproblemowo osiąga własne wpływy do budżetu, ale także potrafi uzyskać środki z budżetu państwa czy dotacje z funduszy europejskich. Głównymi źródłami dochodów miasta Chodzież w badanym okresie są dochody z działu 756, będące wpływami z podatków i opłat lokalnych oraz wpływami z udziałów w podatkach będących dochodami budżetu państwa. Dochody te stanowią prawie 50% ogólnych dochodów gminy. Jednakże, w roku 2017 wpływy z dotacji i subwencji przewyższyły dochody własne gminy. Od tego roku stanowią one ponad 50% ogółu dochodów.

Rozpatrując wydatki, które w opracowaniu planu i racjonalizacji wykonania są bardziej kłopotliwe niż dochody, ich wykonanie w badanym okresie utrzymywało się na poziomie około 90%. Jest to wynik nieco gorszy niż w przypadku dochodów, jednakże szacunki te w dalszym ciągu są bezpieczne. Przy tworzeniu planu wydatków, gmina prawidłowo określa ich źródła. Głównymi źródłami wydatków bieżących w gminie miejskiej Chodzież w przedstawionym okresie są wydatki przeznaczone na wynagrodzenia oraz związane z nimi składki, a także świadczenia na rzecz oświaty i wychowania oraz pomocy społecznej. Niestety w przypadku wydatków majątkowych sytuacja ma się nieco gorzej, gdyż dopiero w roku 2017 nastąpił znaczący ich wzrost. Wydatki te w najlepszym przypadku przekraczają poziom 20% ogółu wydatków, w najgorszym, jest to zaledwie 4%.

Ostatnim elementem jest określenie wyników finansowych z lat budżetowych w przedstawionym. W roku 2017 i 2018 budżet gminy wykazał deficyt budżetowy. W pozostałych latach została osiągnięta nadwyżka budżetowa. Oznacza to, w latach 2014-2016 gmina posiada potencjalne możliwości do finansowania wydatków inwestycyjnych lub do spłaty większej części zobowiązań.

Oceniając racjonalność wykonania wydatków uważamy, że gmina miejska Chodzież prawidłowo określa i wykonuje środki przeznaczone na zadania bieżące. Rozpatrując inwestycje, nastąpiła poprawa w tej kwestii. Na początku okresu gmina posiada wolne środki, które dają możliwości potencjalnych inwestycji. Jednakże nastąpiła w tej kwestii poprawa. Mamy nadzieję, że władze gminy będą kontynuować ten trend, polepszając w ten sposób jakość życia w mieście, tworząc nowe miejsca pracy i przyciągając nowych potencjalnych inwestorów. Uważamy, że budżet gminy miejski Chodzież w badanym okresie jest w dobrej kondycji finansowej.

LITERATURA

1. Błaszko A. (2015) *Zamknięcie roku w jednostkach sfery finansów publicznych*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa
2. Wernik A. (2014) *Finanse publiczne*, Wydawnictwo PWE, Warszawa
3. Woźniak B. (2016) *Współczesne finanse publiczne*, Wydawnictwo Difin, Warszawa
4. Woźniak Barbara, Agnieszka Alińska *Finanse sektora publicznego* (2017) Wydawca: Difin, 484 s.
5. Szymańska A., *Fundusze UE 2010-2015 dla mikro, małych i średnich firm* (2016). Warszawa.
6. Śliwa J., *Fundusze unijne bez tajemnic. Podręcznik dla studentów* (2008). Warszawa: Wyd. Nauk. Wydziału Zarządzania UW.
7. Cieślak R., *Fundusze unijne 2007-2015* (2016). Poradnik przedsiębiorcy, Wrocław.
8. Janus Hibner M., Pastusiak R (2004). *Programy pomocowe w Polsce*, CeDeWu, Warszawa.
9. *Fundusze i programy pomocowe UE, UKIE* (2006). Warszawa.
10. Portal wiedzy o funduszach europejskich www.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/osc/index_pl.htm, (Data dostępu: 13.01.2017)
11. Program SAPARD, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (2000). Warszawa.
12. Dolnicki B. (2016) *Samorząd terytorialny*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa.
13. Ustawa z dnia 13 listopada 2003r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20032031966> (Dz. U. 2003 nr 203 poz. 1966) (13.11.2003)
14. Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2014-2016 https://www.finanse.mf.gov.pl/documents/766655/6146149/I-II+_Wsk+2014-2016_opis.pdf (2017)
15. Chojna-Duch E. (2017) *Prawo Finansowe, Finanse Publiczne*, Oficyna Prawa Polskiego, Warszawa, S. 322-323.
16. Zarządzenie nr 16/FN/2015 Burmistrza Miasta Chodzieży z dnia 27 marca 2015r. w sprawie przyjęcia sprawozdania za 2014 rok z wykonania budżetu Gminy Miejskiej w Chodzieży oraz sprawozdania rocznego z wykonania planu finansowego samorządowych instytucji kultury za 2014 rok http://www.prawomiejscowe.pl/UrządMiejskiwChodziezy/document/211277/Zarz%C4%85dzenie-16_FN_2015 (27.03.2015)
17. Zarządzenie nr 27/2016 Burmistrza Miasta Chodzieży z dnia 25 marca 2016r. w sprawie przyjęcia informacji o przebiegu wykonania budżetu Gminy Miejskiej w Chodzieży oraz informacji o przebiegu wykonania planu finansowego instytucji kultury za 2015 rok http://www.prawomiejscowe.pl/UrządMiejskiwChodziezy/document/213236/Zarz%C4%85dzenie-27_2016 (27.03.2015)
18. Zarządzenie nr 0050.24.2017 Burmistrza Miasta Chodzieży z dnia 30 marca 2017r. w sprawie przyjęcia sprawozdania rocznego z wykonania budżetu Gminy Miejskiej w Chodzieży, informacji o stanie mienia komunalnego Gminy Miejskiej w Chodzieży oraz sprawozdania rocznego z wykonania planu finansowego instytucji kultury za 2016 rok http://www.prawomiejscowe.pl/UrządMiejskiwChodziezy/document/215146/Zarz%C4%85dzenie-0050_57_2017 (30.03.2017)
19. Zarządzenie nr 0050.24.2018 Burmistrza Miasta Chodzieży z dnia 29 marca 2018r. w sprawie przyjęcia sprawozdania rocznego z wykonania budżetu Gminy Miejskiej w Chodzieży, informacji o stanie mienia komunalnego Gminy Miejskiej w Chodzieży oraz sprawozdania rocznego z wykonania planu finansowego instytucji kultury za 2017 rok https://prawomiejscowe.pl/UrządMiejskiwChodziezy/document/545071/Zarz%C4%85dzenie-0050_32_2019 (29.03.2019)
20. Zarządzenie nr 0050.32.2019 Burmistrza Miasta Chodzieży z dnia 28 marca 2019r. w sprawie przyjęcia sprawozdania rocznego z wykonania budżetu Gminy Miejskiej w Chodzieży, informacji o stanie mienia komunalnego Gminy Miejskiej w Chodzieży oraz sprawozdania rocznego z wykonania planu finansowego instytucji kultury za 2018 rok https://prawomiejscowe.pl/UrządMiejskiwChodziezy/document/545071/Zarz%C4%85dzenie-0050_32_2019 (28.03.2019)